

HERFSTFIETSTOCHT IN BULGARIJE

(De Vakantiefietser nr. 1997/4)
Fons Gysen en André Ramault

Wars van alle indanenverhalen over criminaliteit trokken Fons Gysen eb André Ramault in het najaar van 1995 door post-communistische Bulgarije. Over prachtige landschappen, verroeste ploegn en een rijke cultuur. “Een land met zo’n Griekse achtergrond bezorgt je rillingen tot in de tenen.”

Wij hebben overal ervaren dat Bulgaren hoffelijk en gastvrij zijn. En toch! In Sofia waarschuwd Nicolas en Mimi, onze gastheren en familieleden van Brugse migranten uitdrukkelijk: “Je moet gek zijn om hier met zijn tweeën te fietsen! Je fiets altijd afsluiten en binnenzetten! Opletten dat ze niets in je drank doen!”. Nu ja, aan een postcommunistisch fenomeen als criminaliteit moeten Bulgaren nog wennen, maar wij maakten in Antwerpen en Brugge al het nodige op dat gebied mee.

En het fietsen in Bulgarije? Wij hebben er geen andere fietsreizigers ontmoet. Af en toe wel een ATB’er, wat nieuwsgierige jeugd die op overgeërfde fietsjes een eind aanklampte, en één keer een vader en zoon op loodzware Chinese fietsen. Qua fietsmateriaal hebben Bulgaren nog een eind te gaan, maar met hun aversie voor het fietsen zitten ze fout. Want je kunt in Bulgarije, ondanks de wisselende wegkwaliteit, heel goed fietsen!

Je ontdekt er groene lichtglooiende hoogvlakten en een grote landschappelijke variatie. Wij genoten van het Vitosja gebergte en de grillige Iskur kloof, op nog geen 100 km van Sofia. Verder het niet-platgelopen skioord Smoljan, en het grensoverschrijdend Rodopigebergte, waar de Dionysus- of Bacchus-cultus ontstond en waar Orpheus en Eurydice rondzwierven.

Een land met zo’n Griekse achtergrond bezorgt je rillingen tot in de tenen. Griekse? Onze gastheer Nicolas plaatst de mooiste periode van Bulgarije in de tijd dat het land aan drie zeeën grensde: de Adriatische Zee (Macedonië), de Egeïsche Zee (Grieks Macedonië), en de Zwarte Zee. “Je wilt dit toch niet weer inpalmen, Nicolas?!”. Maar is de Bulgaarse ziel wel echt te doorgronden?

Fresco’s en iconen

Nicolas, een man met veel reiservaring, gaf onze reisroute enkele toeristische accenten. Na de start in Sofia centrum fietsten we in zuidelijke richting naar Pernik. Het viel aanvankelijk tegen. Te smalle wegen voor het transitverkeer naar de Griekse grens en verderop bakken regen. Maar de klim naar het Rila Monastir (1147 m) in het Rila gebergte, was een landschappelijke verademing. In dit door Unesco beschermde culturele erfgoed bedraagt de prijs van een sobere tweepersoonscel amper 400 Leva (10 euro in 1995). Ontbijt met ovenverse broodjes van broeder bakker in het bezoekerscafétaria.

We raakten niet uitgekeken op de fresco's en de iconen in de Maria Hemelvaart-kerk en de eeuwenoude kunstschaten in het museum. We hadden er langer willen blijven, voor de sfeer, de omgeving en voor zoveel oud en echt in dit goed bewaard werelderfgoed. Het Rila klooster is overigens een goede startplek voor trektochten in het Rila gebergte.

En het mooiste qua landschap en natuur kwam nog. Over de Predel pas (1140 m) bereikten we het wilde Pirin gebergte. Tijdens de klim in de vallei van de Mesta duelleerden we speels met een volgeladen, 'armenzwaaiend' treintje, dat nu eens naast, dan weer boven of onder ons verder kroop. We genoten tijdens de avondwandeling van de tientallen als monument beschermde negentiende-eeuwse huisjes in de smalle klimstraatjes van Bansko.

De wegkwaliteit is niet overal even goed. De ochtendklim vanuit Batak in het hoge sparrenbos betekende slalommen tussen de putten in het asfalt. We genoten tijdens de lange afdaling naar het meer van Dospat, een stadje in volle middagsiësta. In dit zuidelijke Rodopi-gebergte is de Islam dominant: slanke minaretten, open marktjes, andere mensentypes en kledij. Nog in de jaren 80 deed ex-dictator Zjivkov veel etnische Turken in de ban, zij waren de zondebokken voor de economische crisis. Dank zij de kinderrijkdom en de massale terugkeer van diezelfde Turken na de val van de dictator in 1989, haalde de maatregel van Zjivkov weinig uit.

Bergen, sparren, stroompjes, kleine akkers en brede dalen bepalen het landschappelijk uitzicht van Bulgarije. Voorbij het museumdorp Sjiroka Luka klommen we door een droomlandschap richting Smoljan en Pamporovo, twee leuke skioorden. Hier komen we ooit terug voor een goedkope wintersportvakantie. Haast freewheelend leidde de 50 km lange afdaling naar het klooster van Batsjkovo. Broeder Hermanus gaf ons een Spartaanse kloostercel op de galerij van de eerste verdieping, en vroeg tevens: "Kun je mijn TV repareren?". Niet zijn TV, maar wel onze platte band met gezegend bronwater uit de kloostertuin. Als preventie tegen verdere pech, ontstaken ook wij een kaars voor een van de vele onder kaarswalm bedekte iconen. In het restaurant beneden in het dorp een cyrillische menukaart en een dovemansgesprek met de ober. Dan maar, tot hilariteit van het keukenpersoneel, herkenbare gerechten aanwijzen op het bord van andere tafelgasten. Intussen trokken zingende pelgrims in stoet naar dit op één na grootste orthodoxe klooster van Bulgarije.

Toeristische parel

Plovdiv is een toeristische parel. De oude bovenstad, gebouwd op één van de drie heuvels, kreeg in 343 vóór Christus van Philippus II van Macedonië zijn Griekse naam Philippopolis. Als Trimontium, de hoofdstad van Romeins Thracië, kreeg het zijn amfitheater, forum en tempels. In de tiende eeuw duikt de Slavische naam Plovdiv op. Statige negentiende-eeuwse Renaissance herenhuizen dienen nu als musea of school. Ook Mc Donald nestelde zich in de winkelwandelstraat van de benedenstad. Met de naam als lokroep kozen we voor een tocht door de Rozenvallei.

Maar de rozenblaadjes werden al in mei-juni geplukt. Ze zijn de grondstof voor rozenessence, bestemd voor gerenommeerde Franse parfumhuizen. Een eigen Bulgaars parfummerk is er niet. Dan maar voor de vrouw een ouderwets buikflesje reukwater gekocht. In september is de rozenpraal voorbij, maar de wijngaarden met rijpe druiven, en de vergezichten van op de zuidelijke hellingen van het Balkangebergte maken alles goed. En ook die wijnboer die ons gul zijn zoete muskaatdruiven liet proeven. En we verzamelden okkernoten onder kilometerslange bomenrijen, een lekkernij die André wel lustte!

High-tech droom

Het omweggetje naar het mooiste Bulgaarse museumdorp Koprivshtitsa is een must. Na een stevige klim bereikten we het kuuroord Etropole dat ons charmeerde met zijn majestueus dorpsplein en het nabije bergklooster Varovitets. We hadden er moeten overnachten, maar we mikten op Pravets, de hightech droom van de hier geboren vroegere dictator Zjivkov. We vonden in dit 'modeldorp': kapotte marmertegels en gestolen trottoirroosters op het reusachtige dorpsplein, een duur en leeg hotel en nergens 'kvartiri' (gastenkamers).

De dag op overschot trokken we naar enkele afgelegen dorpjes, halfweg tussen Sofia en de Donau. We fietsten op het kompas over asfaltonzekere landwegen. Het werd een ontdekkingstocht in de tijd over mountainbikewegen. Meer gedetailleerde wegenkaarten bieden niet meer garantie voor asfalt.

Langs de Iskur-kloof fietsten we terug naar Sofia. Auto en trein hebben het moeilijk in dit diepe rivierdal, maar wij genoten van de rotsformaties die tot 250 m boven ons uitreikten. Als fotoreporters volgden we in het afgelegen Tsjerepisj klooster een orthodoxe doop. Tegen het onderdompelen protesteerde de ontklede vijfjarige luidkeels. Daarna voerden we een pittige discussie met een Duitstalige architecte en haar vriendin. Het waren onze enige Bulgaarse gesprekspartners met een optimistische toekomstvisie. Ze werkte dan ook voor een Duits architectenbureau. "Ik kom naar dit klooster" zei de 35 jarige atheïstisch opgevoede architecte, "om antwoorden te vinden op vragen naar de zin van alles".

Mimi en Nicolas waren opgelucht toen we weer opdoken in Sofia. Ze onthaalden ons op een klassiek concert van het Bulgaars nationaal orkest. Veel kristal, gangen in marmer, bontjassen en glitter in het operagebouw, hier was alles in orde!

"Ik heb in Sofia de symbolen van het communisme helpen rechtzetten", zei een statige senior op de bus naar het centrum. "Ik was de stadsarchitect van Sofia, maar nu rij ik met de bus en draag mijn rapporten in een plastic zakje! Ja, ik kreeg al een stukje wijngaard terug in het Vitosjagebergte, in het kader van de privatisering. Volgende week volg ik in Brussel een cursus om geprivatiseerde staatsondernemingen te leren taxeren, gesponsord door de VS".

Op het trottoir voor een notariskantoor enkele typisten bezig met het invullen van formulieren "Aanvraag tot privatisering". Voor hen wachtende mensen met een

eigendomsbewijs in de hand. Verder in het straatbeeld opvallende Mercedesen van nieuw-rijken, naast nogal wat paardengespan.

Verroeste ploegen

Bulgarije was om commerciële en historische redenen (Russische bevrijding na eeuwenlange Turkse bezetting) de hondstrouwe vazal van Moskou, en de landbouwcoryfee van Comecon. We zagen de resultaten van de collectivisering van 4000 boerderijen, de grote sprong voorwaarts van roerganger Zjivkov in 1958.

Binnen afbrokkelende omheiningen zagen we verroeste ploegen en tractoren, hangars met kapotte ruiten, onkruid alom...

Het toerisme in Bulgarije kende betere tijden. Balkantourist, de nationale dienst voor toerisme, beheerde een keten modelhotels. Kamers, bars en restaurants waren ingericht met datzelfde egaal bruine vasttapijt. Het zijn nu kamers met versleten en besmeurd vasttapijt, gebroken vloertegels in de badkamer, stromend water tussen 17 en 19 uur, druppende waterleidingen, kranen en WC's, verwrongen deurkrukken, kapotte lampen,... We zagen de gesloten en verkommerde reisbureaus van Balkantourist, met veel glasschade en onkruid zoals in Velingrad. Toeristen kunnen nu dikwijls terecht op private kamers. Als opstap naar privatisering was de eerste verdieping van een aantal hotels al verhuurd aan zelfstandigen: een tandarts, een gynaecologe, een haarkapster, een schoonheidsspecialiste,... "Wij weten zelf niet waar we aan toe zijn", zei de receptioniste van het hotel in Mezdra. "Binnen het jaar valt de beslissing: de zaak sluiten, of privatiseren en moderniseren. Misschien verlies ik mijn job, nee ik krijg geen werklozensteun, eigenlijk ben ik vertaalster..."

Ex-communisten

Die modelhotels werden opgetrokken rond het reusachtige centrale plein met marmeren trappen, veel groen, standbeelden van helden, fonteinen, en veelal verkeersvrij. In hun glorie-dagen hebben de kameraden ruim geademd!

Maar de ex-communisten van de Bulgaarse Socialistische Partij (BSP) haalden het bij de verkiezingen van de anticomunistische unie van democraten (CDC). Na onze Bulgarije-reis is het Bulgaarse politieke landschap grondig veranderd. De economische crisis werd nog nijpender en resulteerde in broodrellen, een hyperinflatie en een scherpe daling van het bnp. President Jeleu trok in maart 1996 naar Brussel, maar kreeg geen Europese steun. Na de moord begin oktober 1996 op ex-premier Loekanov, de man achter de val van dictator Zjivkov in 1989, dreigde politieke chaos. Ook de in november 1996 verkozen nieuwe president Stojanov stuitte in Brussel op een 'njet'. Na wekenlang straatprotest trad het ex-communistische kabinet in december af. In februari 1997 benoemde Stojanov een liberaal interim-kabinet. Het IMF stond een lening toe van 700 miljoen dollar, mits beloftes van vervroegde verkiezingen (april 1997), een versnelde privatisering, de sluiting van verliesgevende staatsbedrijven en een strak monetair beleid.

Niet alle Bulgaren verloren hun gevoel voor humor in de crisissituatie. Het antwoord op de vraag naar de afstand van Etropole tot het volgende dorp luidde: “You can do it in 20 minutes, Balkantourist-guarantee”.

Deze rondrit in Bulgarije rangschikken wij in de categorie van ‘meest geslaagde fietsreizen’. In het zuidwestelijke Rodopi-gebergte waanden we ons even in een landschap met het predikaat ‘authentiek, ongerept’. Toch is Bulgarije geen toeristische topper. Oorzaken zijn o.m. de indianenverhalen over criminaliteit waarvan veel Bulgaren zelf overtuigd zijn, de lange afstand naar een Europese uithoek, een avontuurlijke reis met de wagen door het turbulente ex-Joegoslavië, de cyrillische taalbarrière, de zwakke toeristische promotie, kortom: ‘onbekend maakt onbemind’. Bulgarije heeft nochtans veel toeristische troeven: een lage prijzenland, een niet overbevolkt platteland (70 % woont in de stad), een rijke geschiedenis en cultuur, veel natuur en befietsbare bergen.

Ons trof vooral de niet-opdringerige Bulgaarse gastvrijheid. In tegenstelling tot Albanië of Turkije voelden we ons nooit in de rol van toeristisch opgejaagd geldvee. Voor prille zestigers, een geruststellende gedachte.

Bulgarije, vroeg u? Een volk en een landschap om fietsreizigers te verwennen!

PRACTISCHE INFORMATIE: fietsreis in Bulgarije van 4 tot 18 september 1995

Fietsers: Fons GYSEN, Spreet 35, B-2500-LIER - Tel 03-4821736

André RAMAULT, Kroonstraat 28/6, B-8000-BRUGGE – Tel/fax: 050-319825

Programma: zelfgeplande fietstocht van ca 1000 km door/langs de gebergten RILA, PIRIN, RODOPI en BALKAN. Uitgebreid bezoek aan SOFIA en PLOVDIV.

1. VLIEGTUIGVERVOER

- Promotieaanbod Alitalia 15 dagen: Brussel-Rome-Sofia: 8000 + 590 BEF. BALKAN AIRLINES was duurder: 12 620 + 590 BEF. Elders ca 18200 BEF.
- Een “open ticket”, met zelf in te vullen terugkeerdatum, was duur.
- Andere Bulgaarse bestemmingen zoals Varna, waren merkkelijk duurder.
- De “reconfirmation” naar Sofia-Airport kan gratis vanuit hotelrecepties.

2. FORMALITEITEN - VISUM

- Bulgaarse Ambassade, Avenue Hamoir 58, 1180 Brussel. Tel 02-3745963. Visum verkrijgbaar tussen 10 - 12 uur. Formaliteiten: internationaal paspoort en één foto. Geen reisdocumentatie verkrijgbaar in de Nederlandsvreemde ambassade.
- “GEWOON” visum: 1100 BEF, schriftelijk en binnen 10 dagen verkrijgbaar.
“EXPRESS” visum: 1600 BEF, zelf afhalen. Vraag een minimum verblijfsduur van 30 dagen; achteraf verlengen is duur!
“ENTRY” visum: 65 \$, te bekomen op Sofia-Airport (er stond een kleine file)

- Op Sofia-Airport kregen we een “Carte Statistique”. Logieshouders stempelen (“pachat”) dit geel kaartje af. Private verhuurders lieten de politie binnen de 24 uur afstempelen, na vertoon van logeerbewijs. Overtreders kregen vroeger boetes of werden uitgewezen!
- Geen visumplicht meer, voor verblijf korter dan 1 maand. Het visum kost nu 1800 BEF.

3. FIETSVVERVOER

- De fietsen werden apart vervoerd naar het vliegtuig; in het vliegtuig gingen valiezen er bovenop! Gevolg: een verwrongen rem.
- Gratis fietsvervoer, indien totaal gewicht lager is dan 20 kg. Zware bagagestukken gingen mee als handbagage. Per kg overgewicht, een meerprijs van 300 BEF. Alitalia was soepel!
- De fietsdoos werd bewaard in “Domestic-Services-hall”. Bewaarkosten 14 dagen: 600 BEF.

4. KWALITEIT BULGAARSE WEGEN

Goede asfalt. In berggebieden soms putten of oplapwerk. Twee lekke banden. We zagen weinig fietsen, en slechts enkele ATB fietswinkels in Plovdiv en Sofia, zonder herstelatelier. De wegen rond Sofia en Plovdiv, en de E79 Sofia-Kulata (Griekse grens) zijn druk. Bulgaren respecteren de zeldzame fietsers. Negeer “verboden voor fietsers”: weinig alternatieven en agenten laten begaan. Op hoofdwegen ook Latijnse bewegwijzering. Reken niet op wegwijzers langs secundaire wegen, maar op een goede wegenkaart. Fietsvreemde Bulgaren sturen je steevast naar de hoofdweg. Bulgaren vinden fietsers veelal autoloze sukkels.

5. ACCOMMODATIE

We sliepen in hotels, bij privaten en in een kloostercel. We zagen weinig campingactiviteit, wild kamperen is verboden. Cellen in 2 kloosters waren goedkoop maar primitief, private kamers (“KVARTIRI”) zeer verzorgd. Richtprijs, 15 \$ de kamer, ontbijt exclusief. Bulgaren hielpen spontaan privé-kamers zoeken. Er was tweemaal spontaan kameraanbod. De jeugdherbergen worden niet erkend door de Internationale federatie (onvoldoende kwaliteit). Hotels ogen goed, maar binnenin is het comfort zwak, enkel stromend water tussen 17-19 uur. Een hotelkamer kost circa 15 \$, ontbijt exclusief. Voor de veiligheid kunnen fietsen mee naar de kamer. In september is hotelreservatie overbodig. Het was zonnig met slechts één regendag. In de bergen was het ‘s morgens erg fris (trui!). In het najaar zijn er rijpe muskaatdruiven, pruimen en okkernoten.

6. GELD

De Bulgaarse LEV is sterk inflatoir. In mei 1992: 100 BEF = 20 Leva; in september 1995: 100 BEF = ca 210 Leva, en december 1995: 100 BEF = 250 Leva. Op Sofia-Airport: 100 BEF = 190 Leva; Plovdiv (wisselkantoor): 100 BEF = 213 Leva. Een privé-wisselaar in Bansko rekende: 100 BEF = 160 Leva... Wissel veilig in een Bank. Met Creditcards kan je alleen terecht bij grote (internationale) firma's; neem cash geld mee, liefst DOLLARS! Het lukte twee keer om BEF te wisselen in Leva! Met een 1-lev-muntje kun je binnen de zone lang telefoneren. Probleem: je vind de opgepotte muntjes bijna nergens...

7. DOCUMENTATIE

a) REISGIDSEN. Wij hanteerden:

- “The Rough Guide: BULGARIA” - uitgave 1993: goed, naast ALGEMENE, veel PRAKTISCHE informatie; prijzen en veel adressen achterhaald.
- Dominicus Reeks: “BULGARIJE” - uitgave 1992: degelijke “ALGEMENE” info.

De recente uitgaven van reisgidsen bevatten de nieuwe stads- en straatnamen. Trotter (uitgave 1995) hanteert nog de communistische heldennamen!

- “BULGARIEN-HANDBUCH” van Engelbrecht, een uitgave in de reeks “Reise Know-How” (uitgave 1995). Veel recente praktische informatie en een massa tips: eten, drank,... Een aanrader, wanneer het Duits geen bezwaar is!
- “THE MOUNTAINS OF BULGARIA”, een WANDELgids van 1995, uitgegeven bij Cordee Leicester, geeft een overzicht van de wandelgebieden en -routes, waaronder lange afstandswandelpaden. Veel up-to-date informatie i.v.m. overnachting, bevoorrading en wandelkaarten, soms bruikbaar voor (berg)fietsers.

b) KAARTEN. Wij gebruikten:

- “ROEMENIE/BULGARIJE” van Kummerley en Frey - schaal 1:1.000.000. Voldoet niet voor fietsers - te weinig info over hoogte en wegstijgingen; sommige bergpassen niet aangeduid. Latijns EN Cyrillisch alfabet.
- “BULGARIA” van Euro Karte Mair (ook een SHELL-uitgave), schaal 1:750.000. Beter dan de vorige en voor autoverkeer goed! Veel secundaire wegjes en stijgingen niet aangeduid - sommige bergpassen ontbreken. De twee alfabetten.
- “BULGARIA” van Kartographija - boel. Tsar Boris III, 219, Sofia - 140 leva schaal 1:500.000. Deze uitgave 1995, vonden we na afloop op de markt. Reliëf en kleine wegen aangeduid, ook postcommunistische benamingen. Met deze kaart is een avontuurlijker circuit mogelijk! NADEEL: uitsluitend in cyrillisch schrift.

c) REISINFORMATIE

Bulgaars Verkeersbureau: Balkantoerist, Ravenstein 62, 1000 Brussel - Tel 02-5139619.

De geldkraan is dicht, Balkantoerist is zieltoegend. Enkele folders en kaarten van Sofia op oorlogspapier. In Bulgarije waren de bureaus van Balkantoerist dicht. Recente toeristische informatie bij privé-agenten, en in Internationale hotels (Novotel, Pliska, Orbita, Pirin). Actuele ‘Tourist Maps’ bij reisbureaus zoals ‘International Travel Agency Rila’ in 15 steden. Ook de firma “Kartographija” publiceert recente stadsplannen en landkaarten!

8. LOSSE TIPS

- Steek fiches met het cyrillisch alfabet en getalnamen in de kaarthouder en leer ze al fietsend!

- “Kafen” is een piepklein kopje sterke Turkse koffie. “Double kafen” is nescafé in plastic bekers. Wij dronken halve liters bier van het merk “Zagorska” uit Stara Zagora, of “Schumensko” uit Schumen. Bulgaarse wijnen zijn lekker; hier is wijntraditie, de Thraciërs waren de eerste Europese wijnproducenten! Leidingwater is drinkbaar! Flessen mineraal water zijn goedkoop. Controleer de verbruiksdatum van conserven (vlees, vis).
- Het vervoer in Sofia is goed (bus, trolleybus en tram, dag en nacht). Het openbaar vervoer in Bulgarije trein/bus) is goedkoop maar traag. Recentelijk zijn er ook privé-busmaatschappijen.
- Fooien! Wij gaven niet altijd; ‘arme fietsers’ worden er niet voor aangekeken. Hotels hanteren geen vast percentage; reisgidsen adviseren bij goede bediening om de obers (met maandwedden van ca 1500 BEF) 5 à 10 % fooi te geven.